

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ЕРГОНОМІКИ У КОНТЕКСТІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

6. Stepanenko, O. (2022). Rozvytok krytychnoho myslennia uchniv ta studentiv pid chas dystantsiinoho navchannia v umovakh viiny [Development of critical thinking of students and students during distance learning in conditions of war]. *Acta Paedagogica Volyniensis*. No. 3. pp. 78–85. [in Ukrainian].

7. Fatianova, T.O. (2025). Formuvannia krytychnoho myslennia molodshykh shkoliariv zasobamy mediaosvity [Formation of critical thinking of junior schoolchildren by means of media education]. *Bulletin of Science and Education Series: Pedagogy*. Vol. 4 (34). pp. 1723–1732. [in Ukrainian].

8. Shkvyr, O. & Yunchyk, A. (2023). Pedagogichni umovy rozvytku krytychnoho myslennia zdobuvachiv pochat-

kovoї osvity [Pedagogical conditions of the development of critical thinking of primary education students]. *Youth & market*. No. 5 (213). pp. 44–49. [in Ukrainian].

9. Shkvyr, O. (2019). Krytychne myslennia molodshykh shkoliariv: sutnist i osoblyvosti [Critical thinking of junior schoolchildren: essence and peculiarities]. *Youth & market*. No. 4 (171). pp. 27–32. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 20.01.2026

Прийнято до друку: 24.02.2026

Опубліковано: 23.03.2026

УДК 378.015

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2026.351575>

Лідія Сліпчишин, доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри технологічної освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9159-9458>

Лариса Кубська, викладач
кафедри технологічної освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-0949-4865>

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ЕРГОНОМІКИ У КОНТЕКСТІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Встановлено, що для формування ефективної діяльності в освітньому середовищі потрібно переосмислити педагогічні проблеми в ергономічних термінах і рішеннях, враховуючи трансформацію критеріїв ергономіки і міждисциплінарне розуміння її об'єктів. Здійснено аналіз філософських концепцій, які пояснюють, як людина пізнає світ, використовуючи своє тіло. Показано важливість розуміння філософських засад для технологічної освітньої галузі, де вчитель технологій та здобувачі повинні чітко розуміти можливості для дій.

Ключові слова: педагогічна ергономіка; технологічна освітня галузь; вчитель технологій, освітнє середовище; технократизм; гуманізація.

Літ. 11.

Lidiia Slipchyshyn, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor,
Professor of the Technological Education Department,
Mykhaylo Drahomanov Ukrainian State University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9159-9458>

Larysa Kubaska, Lecturer of the
Technological Education Department,
Mykhaylo Drahomanov Ukrainian State University
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-0949-4865>

PHILOSOPHICAL ASPECTS OF PEDAGOGICAL ERGONOMICS IN THE CONTEXT OF THE TECHNOLOGICAL EDUCATIONAL INDUSTRY

The article explores the philosophical aspects of pedagogical ergonomics. It is established that to foster effective activity in the educational environment, it is necessary to rethink pedagogical problems and solutions in ergonomic terms, taking into account the transformation of ergonomic criteria and the interdisciplinary understanding of ergonomic objects. It is shown that in the modern period of society's development, the relationship between technocracy, technical creativity, and humanisation is becoming more acute. There is a need to rethink the life of an individual in a technical environment and to realise the benefits and dangers of using modern technologies. An analysis of philosophical concepts that explain how a person learns the world using their body is carried out. It is examined how a person learns mental and practical spaces and communicates with them physically and virtually. The role of the connections between the body, the body scheme, and the individual's experience in the study of the external world and the implementation of kinesthetic ideas is highlighted. Attention is drawn to the importance of the individual's understanding of the possibilities of objects in the context of the ecological theory of perception and human-oriented design. The importance of understanding the philosophical foundations of these theories for the technological educational field is shown, where the teacher of technology and applicants must clearly understand the possibilities for action and be protected

from making unacceptable movements and actions. Understanding the philosophical basis of pedagogical ergonomics allows you to identify "bottlenecks" in the organisation of the educational process and prevent possible harm to the participants in the process. The philosophical dimension interprets the educational space as an ecosystem in which there is no educational stress, which is achieved by optimising teaching aids and the architectonics of the classroom. Ergonomic parameters, as technical indicators, are transformed into philosophical categories that determine the quality of a person's existence through the idea of comfort, since the educational environment is the life world of the subject of learning.

Keywords: pedagogical ergonomics; technological educational branch; teacher of technologies; educational environment; technocracy; humanisation.

Постановка проблеми. Відповідно до освітнього законодавства в закладі освіти має бути створена сукупність умов, яка запобігає нанесенню будь-якої шкоди учасникам освітнього процесу. Особлива увага надається умовам, заходам і правилам, що відповідають поняттю "здорового освітнього середовища". У цьому контексті порушується проблема застосування ергономічних підходів до створення відповідного середовища. Будь-які зміни в освітній галузі та інфраструктурі потребують методів та інструментів для відстеження найменших змін на практиці, а довгострокові наслідки можуть бути не тільки позитивними, але й негативними. Тому, якщо середовище орієнтоване на формування ефективної та цінної діяльності, потрібно переосмислювати педагогічні проблеми в ергономічних термінах і рішеннях, приймати рішення, що полегшують навчання. З цієї точки зору доцільно звернутись до витоків вивчення різних аспектів людської життєдіяльності, щоб сформувані уявлення про злиття різних факторів, які підтримують ефективні форми навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми педагогічної ергономіки як наукового напрямку розроблялись у різних аспектах, зокрема: філософські проблеми взаємозв'язків людини з технікою – В. Андрущенко, В. Бех, О. Гульбс, А. Лантух, В. Мельник, В. Петрушенко. теоретичні основи педагогічної ергономіки – Дж. Бастієн, Т. Борисова, Н. Карапузова, С. Куманс, Дж. Лакерда, Р. Майер, Р. Морено, К. Сілва, Д. Скапін, Є. Починок, В. Помагайбо; впровадження ергономічного дизайну – В. Голобородько, В. Прусак, В. Свірко, О. Швець; формування ергономічної компетентності вчителів – О. Ігнатюк, Л. Сидорчук, Л. Ткаченко, Н. Щербаківа, А. Ющенко; ергономіко-педагогічні вимоги організації роботи з комп'ютером – Д. Воронін, Е. Воронцова, Т. Грицишина, Ю. Носенко, А. Сухіх. Проте, аналіз праць з проблематики педагогічної ергономіки показав, що її філософське підґрунтя потребує глибшого дослідження у контексті сучасних взаємовідносин людини з технікою і технологіями, особливо стосовно технологічної освітньої галузі.

Метою статті є обґрунтування сучасного розуміння філософських підстав педагогічної ергономіки у контексті технологічної освітньої галузі.

Виклад основного матеріалу. Історичний екскурс у дослідження витоків педагогічної ерго-

номіки дозволив виявити трансформацію критеріїв ергономіки як науки про працю від вивчення виробничої діяльності, зв'язку людини з машиною і технікою до гуманітарної сфери, до таких понять як "ефективність", "безпека" і "комфорт". На даний час дослідження поняття "педагогічна ергономіка" все ще не завершене, над цим працюють вітчизняні та зарубіжні вчені. Поки що найповнішим вважається визначення С. Гончаренка [3, 159]. Узагальнене визначення педагогічної ергономіки знаходимо у праці [5, 25–25]: "... педагогічну ергономіку можна визначити як новий розділ сучасної педагогіки, який здійснює комплексні міждисциплінарні дослідження навчального процесу в системі "учень (студент) – учитель (викладач) – засоби навчання – навчальне середовище" з метою оптимізації інформаційно-предметного середовища навчального закладу".

Педагогічна ергономіка стосовно технологічної галузі зосереджується на розгляді питань у двох аспектах. Перший аспект стосується балансу ергономічних вимог для здобувача (збереження здоров'я, підвищення успішності) та для вчителя (оптимізація професійної діяльності, профілактика професійного вигорання). Цей аспект орієнтований на вивчення діяльності суб'єктів навчального процесу в системі "здобувач – викладач – засоби навчання – навчальне середовище", перехід до гуманістичної парадигми, в основі якої лежать гуманістичні ідеї. Другий аспект передбачає чітке виокремлення ергономічних вимог для майстерень та технологічного обладнання як критичної підсистеми педагогічної ергономіки у сфері технологічної галузі. Він пов'язаний з спрямуванням на вивчення закономірностей фізіологічних і психофізіологічних процесів, які лежать в основі цієї діяльності, а також проектування технологій, засобів і середовища навчання з метою їх оптимізації.

Гуманізацію освіти та школи в широкому значенні "слід розуміти як їх переорієнтацію на особистість, на формування людини як унікальної цілісної творчої індивідуальності, що прагне максимально реалізувати свої можливості (самоактуалізування), яка відкрита для сприймання нового досвіду, здатна здійснювати свідомий і відповідальний вибір у різноманітних життєвих ситуаціях" [2, 157]. Вона передбачає перехід від суто знаннєвого і технократичного підходів до прагматичного ставлення до знань, яке зорієнтоване на їхню користь

для людини і суспільства. У цьому контексті педагогічна ергономіка розглядає учасників освітнього процесу – здобувача і педагога – мірою всіх речей у просторі освіти, зосереджуючись на їхньому внутрішньому світі, потенціалі, реалізації, відповідальності. Отже, для поглибленого розуміння сутності педагогічної ергономіки потрібно дослідити її філософське підґрунтя.

У ХХ ст. сформувались умови для бурхливого розвитку технократизму, зокрема, з'явилися концепції техніки і технічної творчості П. Енгельмайєра, концепція техніки К. Ясперса. У низці відомих праць відображено філософське осмислення взаємодії людини і техніки – “Людина і машина” М. Бердяєва, “Обвинувачення машини” У. Муньє, “Техніка в концепції людини” Х. Ортега-і-Гассета, “Філософія та антропологія техніки” А. Хуніга та Х. Заксе. Унікальна роль у розвитку технократизму належить Т. Веблену, який концептуалізував це явище і за що визнаний батьком технократизму. Нову форму технократизму у ХХ ст. склали теорії Д. Бернхейма, П. Сорокіна, І. Шумпетера, які вважали, що в індустріальному суспільстві керувати виробництвом мають професійні управлінці. Д. Гелбрейт, як типовий представник технократизму, вважав, що на промисловому підприємстві найважливішу роль виконують організовані знання і більшість питань вирішуються у глибинах виробництва [1, 108–110]. Водночас протягом ХХ ст. декілька разів змінювались і концепції технократизму.

Серед відомих дослідників і прихильників теорії економічного росту виокремимо тих учених, у поглядах яких простежується зростання уваги до характеру взаємозв'язку людини з технікою в постіндустріальну епоху. Д. Белл у книгах “Майбутнє індустріальне суспільство” і “Культурні протиріччя капіталізму” звернув увагу на ведучу роль теоретичних знань, необхідність планування розвитку техніки і контроль за нею, використання в управлінні нової інтелектуальної технології. Е. Тоффлер у книзі “Третя хвиля” подає своє бачення концепції постіндустріального суспільства, відповідно до якої розвиток техніки змінює спосіб життя, тип суспільства і культури та їхні цінності. Під “хвилями” він розумів технологічні устрої, кожен з яких мав певні особливості зв'язку людини з технікою і технологіями. В індустріальному суспільстві панує масовий тип культури і ведучу роль відіграють силова техніка і проєкція сенсорно-моторної діяльності на виробництві. Водночас постіндустріальне суспільство відкриває великі можливості для нескінченної технологічної творчості індивідів.

Нині, коли світ потрапив у турбулентність подій, як вважає А. Дахній, затребуваним є переосмислення ідей М. Гайдегера у контексті кореляції антропологічної проблематики з технікою. У пізній період творчості М. Гайдегер перейшов до

розгляду екзистенційної проблематики перш за все у вимірі чинника техніки. Якщо раніше філософи розглядали проблематику взаємозв'язку людини з технікою крізь призму зв'язку з технікою як технічним обладнанням (автомобілі, верстати, агрегати тощо), то в сучасних умовах вже йдеться про вплив Інтернету і соціальних мереж завдяки їхнім технічним можливостям. У пошуках інформації сучасними способами у людини сформувалось технократичне, обчислювальне мислення, яке водночас атрофує здатність до споглядання і сприяє розвитку всезростаючої потреби споживання. Значний вплив на цей процес має чинник швидкості. Людина занурюється у буденне життя, розчиняється в масі і забуває про своє справжнє призначення. Все це є наслідком впливу техніки і життя в технічному середовищі [4].

Як вважає Л. Мандришук, важливим для сьогодення є розуміння нового гуманізму К. Ясперсом і його практичні поради про те, як взаємодіяти людині з технікою. Проблема взаємозв'язку техніки і людини досліджувалась багатьма філософами ХХ ст., які вбачали у розвитку техніки небезпеку, протистояти якій мав гуманізм. Ці побоювання підживлювались реальними подіями, зокрема результатами воєн, які показали нестабільність гуманності людини і вплив на неї умов. К. Ясперс, який пережив жахіття двох воєн ХХ ст., у роботі “Про умови і можливості нового гуманізму” виокремив три умови, що становлять загрозу для людства – техніка, політика і руйнування історичної пам'яті. Розвиток техніки становить загрозу в тому розумінні, що він викликає негативні наслідки: по-перше, спричинює залежність людини від рівня цього розвитку; по-друге, зростає неконтрольованість використання техніки людиною, що в свою чергу здійснює шкідливий вплив на здоров'я людини та довкілля. Водночас він звернув увагу на те, що новий гуманізм повинен допомогти людині змінити її ставлення до техніки і застосовувати з користю для себе, суспільства та довкілля. “В залежності від того, у який спосіб поводитиметься людина в подальшому із технікою і як її сприйматиме, таке майбутнє й чекатиме її: чи зможе людина за допомогою техніки полегшити та урізноманітнити свій спосіб життя, подбати про своє виживання та здоров'я, а також зберегти екосистему Землі у найкращому її стані, чи вона зробить себе ще більше безпомічною, хворою і доведе своє існування до стадії знищення” [6, 19]. Тобто, використовуючи техніку, людина повинна свідомо бачити дві речі – користь і небезпеку від використання техніки – і бути спроможною регулювати ці складові. Але для цього необхідно знати, як людина пізнає світ через сукупність зв'язків.

Відповідь на те, як людина взаємодіє зі світом, дає філософська концепція М. Мерло-Понті. Згідно

його концепції світ – це своєрідне “феноменологічне поле”, в якому існує людина. Світ тривимірний, тому людина сприймає його з середини свого тіла, досліджуючи в глибину простору. У праці “Феноменологія сприйняття” він торкнувся багатьох понять, розуміння яких важливе у контексті ергономіки. Людина усвідомлює світ і живе в середовищах, які вона досліджує завдяки своїм рефлексам. Чим складнішим є існування, тим чіткіше вимальовуються сенсорно-моторні ланцюги. Середовище має багато можливих способів дій, тому потрібно, щоб прості ситуації і кожна практична дія не змушували щоразу вичерпувати всі практичні можливості людини. Підготовка відповідей мала б перемістилася на периферію, а відповіді були окреслені раз та назавжди у своїй загальній формі. “Відмовляючись таким чином від певної частки своєї спонтанності, пов’язуючись зі світом завдяки своїм сталим органам та вже введеним у дію ланцюгом, людина може засвоювати ментальний та практичний простір, який принципово вивільнить її з середовища та надасть можливість його бачити” [7, 110]. Людина може бачити зовнішні об’єкти не лише фізично, але й віртуально під іншим ракурсом. А тіло розглядається як засіб спілкування зі світом, а світ “як прихований горизонт нашого досвіду, а також саму безперервну присутність до будь-якої думки, що її визначає” [7, 113].

Для характеристики процесу дослідники почали використовувати поняття “тілесна схема”. У класичному психологічному розумінні спочатку тілесна схема розглядалась, як інструмент безупинного перекладу суглобних і кінестатичних вражень мовою візуальних образів. Ці враження і візуальні образи утворювали асоціативний зв’язок і легко відновлювались у пам’яті. Тілесна схема пов’язана з намірами тіла, тому вона є динамічною. Це означає, що тіло використовується як певна позиція для вирішення актуального або можливого завдання. Вивчення світу у його просторовості відбувається завдяки сприйняттю і кінестатичному задуму. Залежно від фону руху розрізняють базові види рухів: абстрактний рух відбувається в сконструйованому (віртуальному) світі, а конкретний рух – у даному, актуальному світі [7, 134]. Людина є відкритою системою актуальних положень у різних можливих орієнтаціях. Моторні завдання обумовлюють рухи і допомагають миттєво обирати потрібні місця, що дозволяє розуміти зв’язок тіла, тілесної схеми, досвіду і світу, і те, що моторна функція надає сенсу вказівкам.

У процесі систематичного навчання людина набуває здатності відповідати певним типом рішень на конкретну ситуацію, а те, що відповіді у вигляді рухів дають різні органи є свідченням існування для них усіх спільного сенсу. За багато років користування, наприклад, токарним верстатом для освіт-

ньої мети в навчальній майстерні формувались навички роботи з ним. Перехід на нові види сучасного обладнання потребують складніших навичок. Щоб сформувалась навичка, нова “формула” навички має інтегрувати в себе певні елементи загальної моторності, бути “визнаною” тілом, а воно має зрозуміти рух і його сенс. І допомагають йому в цьому перцептивні здібності.

Залежно від наукового завдання використовують різні класифікації цих теорій і концепцій. Зокрема, Е. Гібсон здійснила чітку систематизацію теорій, виходячи з уявлень про механізми перцептивного процесу: а) орієнтовані на відповіді (теорії асоціативні, моторні, орієнтовані на образ як сукупність ознак); б) стимульно-орієнтовані (психофізична теорія Дж. Гібсона та гештальт-теорія); в) когнітивно-орієнтовані теорії [8, 9].

Логічним продовженням викладеного вище є концепція афродансів, автором якої визнано Дж. Гібсона, який уперше використав це поняття в 1966 році в книзі “Відчуття, що розглядаються як перцептивні системи”. За цією концепцією афроданси – це всі можливості людини, які вона має фізично і психічно завдяки характеристикам об’єктів, своїм перцептивним здібностям, досвіду та загальним навичкам дій і які дозволяє середовище. Він дотримувався думки, що світ має повно підказок, які людині потрібно шукати з допомогою прямого сприйняття. Афроданси вказують на дві сторони – середовище та спостерігача з його перцептивними здібностями [11, 29].

Як зазначає дослідник концепції афродансів А. Костел, Дж. Гібсон мав на меті поставити під сумнів традиційний дуалізм об’єктивного та суб’єктивного. Водночас, як зауважив дослідник, він не вказав на чітку різницю між можливостями взагалі і можливостями, які надають традиційні, нормативні людські артефакти. Для цього А. Костел увів поняття “канонічних афродансів”, тобто традиційних людських артефактів. Вони пов’язані з установленими і поширеними практичними значеннями об’єктів, характеризуються очевидною об’єктивністю, безособовістю і цільовою функцією. Афроданси слід розуміти в мережі взаємозв’язків між різними об’єктами, що використовуються у спільній практиці, та подіями. У процесі поточних практик речі змінюються, можуть виникати, через них ми більше дізнаємося про людей і речі, коли вони вивчаються не лише як частина світу, але й як частина практик у світі [10].

Дослідження Дж. Гібсона вплинули і на філософію дизайну, який мав проблеми з пошуком причин невдач використання речей з хорошим дизайном. Д. Норману вдалося перенести термін “афроданси” у контекст взаємодії людини з речами, комп’ютером і довкіллям [9]. Теорії Дж. Гібсона (екологічна теорія сприйняття) та Д. Нормана (афроданси)

данси в дизайні) тісно пов'язані та стосуються того, як люди сприймають і взаємодіють із середовищем, зокрема, як об'єкти показують свої можливості. Дж. Гібсон зосереджувався на природному сприйнятті (екологічна оптика), а Д. Норман – на дизайні та інтерактивних системах, розширюючи поняття афордансів та враховуючи досвід людини. На основі взаємодії цих двох теорій формується узагальнене поняття суті терміну: афорданси – це можливості для дії, які надає середовище, і вони сприймаються безпосередньо (Дж. Гібсон) або через культурний контекст і досвід (Д. Норман).

Відповідно до екологічної теорії сприйняття воно є прямим, а не опосередкованим, що означає відсутність у людини потреби для відповіді здійснювати попередню обробку інформації. Вона надходить просто від мозку, минаючи обробку органами чуття. Людина сприймає не просто об'єкти, а можливості для дії (афорданси), які ці об'єкти пропонують їй у її середовищі, наприклад, стілець пропонує сидіти, підлога – стояти, горизонтальна доріжка – ходьбу і т.д. Концепція взаємозв'язку дизайну та афордансів акцентує увагу на тому, що афорданси – це не лише фізичні можливості, але й сприйняті можливості, які залежать від знань, культури та досвіду користувача. Тобто автор концепції підкреслив важливість сигнальних властивостей об'єктів і зворотного зв'язку від людини для чіткого сприйняття можливостей у продуктах і системах. Наприклад, якщо на дверях є ручка-важіль, це фізично дозволяє на неї натиснути. Але якщо властивість ручки незрозуміла, вона не афордує натискання для користувача. Д. Норман наголошує, що афорданси є видимі та невидимі. Перші дозволяють людям розуміти, як працюють речі, які дії з ними можливі без будь-яких вказівок і пояснень (інструкції, наліпки), а другі – невидимі афорданси – дизайнери мають певним чином позначити. У дизайні для невидимих афордансів використовують позначення (сигнали), які повідомляють, де має відбуватися дія. Позначення мають велику цінність, оскільки дають підказки щодо середовища, в якому функціонує людина [9, 24–25]. Особливо це важливо для освітньої технологічної галузі, де вчитель технологій та здобувачі повинні чітко розуміти можливості для дій і бути забезпеченими від здійснення недопустимих рухів і дій.

Швидкі техніко-технологічні зміни дають поштовх дизайнерам шукати нові ідеї та наздоганяти розвиток сучасної техніки і технологій. З'явилася і нова філософія – людиноорієнтований дизайн, який на перше місце ставить потреби людей, їхні можливості та поведінку. Гарний дизайн починається з розуміння психології людини та технології. Особливо це актуально для випадків, коли люди стикаються з проблемами виконання та розуміння, що трапилось, які називають розривом виконання і

розривом оцінки. Розрив характеризує інформацію про стан у формі, яка має бути зрозумілою. Труднощі розуміння побутових речей широкого вжитку або поширених приладів спричинені не людьми, які намагаються їх використати, а поганим, непродуманим дизайном [9, 50–52].

У технологічній галузі важливо досліджувати “інтуїтивність” інструментарію. Це означає, що дизайн інструментарію або інтерфейсу програми повинен “підказувати” здобувачеві спосіб взаємодії без необхідності вивчати мануальні дії. Це можуть бути марковані кольором ручки керування на обладнанні (червоне – стоп, обертові елементи – певна текстура).

Таким чином, розуміння філософського підґрунтя педагогічної ергономіки, дозволяє виявляти “вузькі місця” в організації освітнього процесу і запобігати можливій шкоді учасникам процесу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На основі викладеного вище доходимо висновку про те, що онтологічний статус педагогічної ергономіки потрібно розглядати, як міждисциплінарну проблему на стику технічних і гуманітарних галузей знань, включаючи практичну складову ергономіки. Філософський вимір інтерпретує освітній простір як екосистему, в якій відсутній освітній стрес, що досягається оптимізацією засобів навчання та архітектонікою навчального кабінету. В онтологічному вимірі педагогічна ергономіка пропонує концепцію навчального ландшафту, в якому простір адаптується під потреби здобувача і педагога, дає здобувачеві відчуття поваги до його фізичної присутності. У психофізіологічному вимірі визнається право тіла на рух, тому через гуманізацію педагогічної ергономіки долається відчуженість біологічної природи людини та технократичних вимог до навчання, забезпечується емоційна стабільність. Таким чином, відповіддю на технократичний підхід в освіті, пов'язаного з найновішими досягненнями в техніко-технологічній сфері, є філософія педагогічної ергономіки та людиноорієнтованого дизайну речей, яка закладає основи для вільного життя особистості в штучно створеному середовищі.

До подальших досліджень відносимо виявлення психолого-педагогічних засад педагогічної ергономіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех В.П., Малик І.В. Технократизм у дискурсі проблем вищої школи : монографія / за ред. В.П. Бека. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 263 с.
2. Гончаренко С.У. Гуманізація освіти. *Енциклопедія освіти* / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. С. 156–158.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне: Волинські обереги. 2011. 552 с.
4. Дахній А.Й. Динаміка людського існування у мисленні М. Гайдегера: екзистенційно-темпоральний та філо-

софсько-технічний дискурси: автореф дис. на здобуття наук. ступеня доктора філософ. н. Спеціальність 09.00.05 – історія філософії / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2019. 38 с.

5. Карапузова Н.Д., Починок Є.А., Помогайбо В.М. Основи педагогічної ергономіки : навч. посібник для студентів ВНЗ. Київ: “Академвидав”, 2012. 201 с.

6. Мандришук Л. У пошуках нового гуманізму: Карл Ясперс і сучасність. *Філософські обрії*. 2017. № 38. С. 10–22.

7. Мерло-Понті М. Феноменологія сприйняття / пер. з фр. О. Йосипенко, С. Йосипенка. Київ: Український Центр духовної культури, 2001. 552 с.

8. Моляко В.В. Психологічні аспекти проблеми сприймання в контексті теорії творчості. *Психологічне дослідження творчих перцептивних процесів на різних вікових рівнях*: монографія / [В.О. Моляко, І.М. Біла, Н.А. Ваганова та ін.]; за ред. В.О. Моляко. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. С. 7–32.

9. Норман Д. Дизайн звичайних речей /пер.з англ. М. Бакалов. Харків : КСД, 2023. 320 с.

10. Costall A. Afordancje kanoniczne w kontekście. *Avant*. 2012. Vol. III. No. 2. ss. 296–304.

11. Gibson J. J. The ecological approach to visual perception. Boston : Houghton Mifflin, 1979. 332 p.

REFERENCES

1. Bekh, V.P. & Malyk, I.V. (2009). Tekhnokratyzm u dyskursi problem vyshchoi shkoly [Technocracy in the discourse of higher education problems]. V. P. Bekh (Ed.). Kyiv, 263 p. [in Ukrainian].

2. Honcharenko, S.U. (2008). Humanizatsiia osvity [Humanization of education]. *Encyclopedia of Education*. Kyiv, pp.156–158. [in Ukrainian].

3. Honcharenko, S.U. (2011). Ukrainskyi pedahohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk [Ukrainian Pedagogical Encyclopedic Dictionary]. Rivne, 552 p. [in Ukrainian].

4. Dakhnii A. Y. (2019). Dynamika liudskoho isnuvannia u mysleni M. Haydeggera: ekzystentsiyno-temporalnyi ta filozofsko-tekhnichnyi diskursy [Dynamics of human existence in the thinking of M. Heidegger: existential-temporal and philosophical-technical discourses]. *Doctor's thesis*. Lviv, 38 p. [in Ukrainian].

5. Karapuzova, N.D., Pochynok, Ye. A. & Pomohaybo, V. M. (2012). *Osnovy pedahohichnoi erhonomiky* [Fundamentals of Pedagogical Ergonomics: A Textbook for University Students]. Kyiv, pp. 20–24. [in Ukrainian].

6. Mandryshchuk, L. (2017). U poshukakh novoho humanizmu: Karl Yaspers i suchasnist [In Search of a New Humanism: Karl Jaspers and Modernity]. *Philosophical Horizons*. No. 38. pp. 10–22. [in Ukrainian].

7. Merlo-Ponti, M. (2001). Fenomenolohiia spryyniattia [Phenomenology of perception]. Kyiv, 552 p. [in Ukrainian].

8. Moliako, V.V. (2012). Psykholohichni aspekty problemu spryimannia v konteksti teorii tvorchosti [Psychological aspects of the problem of perception in the context of the theory of creativity]. *Psychological Research of Creative Perceptual Processes at Different Age Levels*: Monograph. V.V. Moliako (Ed.). Kirovohrad, pp. 7–32. [in Ukrainian].

9. Norman, D. (2023). *Dyzain zvychnykh rechei* [Design of ordinary things]. Kharkiv, 320 p. [in Ukrainian].

10. Costall, A. (2012). Afordancje kanoniczne w kontekście [Affordances are canonical in context]. *Avant*. Vol. III. No. 2. pp. 296–304. [in Polish].

11. Gibson, J.J. (1979). The ecological approach to visual perception. Boston : Houghton Mifflin. 332 p. [in English].

Стаття надійшла до редакції: 20.01.2026

Прийнято до друку: 24.02.2026

Опубліковано: 23.03.2026

“Мета навчання – не тільки дати знання, а й навчити мислити, шукати, сумніватися й знаходити істину самостійно”.

*Альберт Ейнштейн
американський, німецький та швейцарський фізик*

“Людина, по справжньому мисляча, черпає зі своїх помилок не менше пізнання, ніж зі своїх успіхів”.

*Джон Дьюї
американський філософ і педагог*

“І я дійшов переконання: треба опанувати одну справу, одну ділянку життя – і знати її досконало. Тоді станеш справді кимось помітним у ній”.

*Петро Яцик
президент “Ліги українських меценатів”,
підприємець і філантроп*

“Добрый викладач не просто переає знання, він формує мислення”.

Анонімний автор

